

บทคัดย่อ

คนข้ามเพศ : ตัวตน วัฒนธรรมย่อย และพื้นที่ทางสังคม

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และความหมายของคนข้ามเพศในสังคมไทย กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคม และวัฒนธรรมย่อยของคนข้ามเพศ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มชายรักเพศเดียวกันที่เปิดเผยตนเองว่าเป็นคนข้ามเพศ จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์ แนวทางการสังเกต ผลการวิจัยพบว่า คนข้ามเพศในสังคมไทยได้มีการรวมกลุ่มและสร้างวัฒนธรรมย่อยของกลุ่มตนเองขึ้นมา จนกระทั่งนำมาสู่การสร้างพื้นที่ทางสังคมของคนข้ามเพศ ซึ่งมีทั้งการต่อสู้ในระดับกลุ่ม และการต่อสู้ระดับปัจเจกซึ่งเป็นการต่อสู้ในชีวิตประจำวัน โดยการต่อสู้ ต่อรองกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมนั้นจะแตกต่างกันไปตามจุดประสงค์ของการดำเนินชีวิตและประสบการณ์ที่คนข้ามเพศแต่ละคนประสบมา ถึงแม้ว่าโดยสรุปแล้วการมองเพียงรูปร่างภายนอกของคนข้ามเพศทุกคนจะอ้างอิงเลียนแบบความเป็นหญิง แต่ทั้งหมดก็ขึ้นอยู่กับความสามารถทางการเลียนแบบของคนข้ามเพศแต่ละคนที่มีระดับความสามารถและศักยภาพที่แตกต่างกัน ซึ่งคนข้ามเพศเหล่านี้ไม่ได้ตกอยู่ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันเสมอ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่คนข้ามเพศแต่ละคนประสบอยู่แตกต่างกัน แต่ถึงอย่างนั้นก็ตามคนข้ามเพศมีการสร้างความหมายให้กับตนเองภายใต้บริบททางสังคมวัฒนธรรม และชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ : พื้นที่ทางสังคม คนข้ามเพศ อัตลักษณ์ วัฒนธรรมย่อย

Abstract

Identity, Sub-Cultural and Social Space of the Transgender

This research focuses on the 'history and transgender meaning', 'social space construction processes' and 'sub cultural of the transgender' in Thailand. The study aims to study the social space construction processes of the transgender, who are known in Thailand as katheys (male to female). A qualitative research method was applied and conducted by in-depth interviews among 30 transgenders. The findings showed the transgenders in Thai society are consolidated groups and have sub-cultures of their own until they are brought to a social space of transgender. The transgender fights a battle on a daily basis. The power negotiation of their power relationships in society varies according to the purpose of life. In conclusion, regardless of the outward appearance, transgenders look across all gender references to imitate a woman. However, it all depends on the ability of cross-sex imitation of each person who has the ability and potential to be different. The transgender is not always caught in similar situations; rather it depends on the area where transgender experiences are different. Regardless of this, transgenders have a meaning for themselves through social and cultural context.

Keywords : social space, transgender, identity and sub-cultural

คนข้ามเพศ : ตัวตน วัฒนธรรมย่อย และพื้นที่ทางสังคม*

ปิยลักษณ์ ไพจิตรวรรณ**

บทนำ

ประวัติเรื่องของเพศ (sex) ในอดีตนั้นถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัวของมนุษย์และปลอดภัยจากการเมือง อีกทั้งเรื่องของเพศยังถูกมองว่าเป็นเรื่องของธรรมชาติ เป็นความต้องการพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ เรื่องของเพศที่ถูกต้องดึงามมักถูกจัดวางให้สอดคล้องกับความเป็นธรรมชาติที่มนุษย์ในสังคมสามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน ในสังคมส่วนใหญ่แล้วบุคคลแยกประเภทของความสัมพันธ์ทางเพศโดยใช้ธรรมชาติเป็นเกณฑ์ มีความเชื่อว่าเพศนั้นไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ นั่นคือเรื่องของเพศเป็นมิติของระบบความคิด ความเชื่อ การแสดงออก ที่ยอมรับได้เพียงแค

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของคนข้ามเพศ” หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

โดยมีอาจารย์ ดร.มณีนมัย ทองอยู่ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เยาวลักษณ์ อภิชาติวัลลภ เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

** นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทบาทของการมีความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศ และเพศสัมพันธ์นั้นมีไว้เพื่อสืบทอดเผ่าพันธุ์ (สุไลพร ชลวิไล, 2550 : 31) ดังนั้นความสัมพันธ์ทางเพศแบบอื่นที่มองดูผิดธรรมชาติ จึงมักถูกตีตราว่าเป็นเรื่องของความผิด มีความวิปริตเบี่ยงเบน ทั้งนี้เป็นเพราะระบบความคิดเรื่องเพศนั้นยังตกอยู่ภายใต้การครอบงำบนอุดมการณ์ของการแบ่งแยกระบบเพศตามธรรมชาติที่ก่อให้เกิดการสร้างคำใหม่ และให้ความหมายใหม่ ในสังคมไทยนั้นตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ยังปรากฏภาพให้เห็นว่าคนข้ามเพศนั้นยังจัดเป็นกลุ่มคนชายขอบทางสังคมอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดความหมาย การตอกย้ำความรู้เรื่องระบบเพศผ่านสถาบันต่างๆ ทางสังคม การสร้างความเป็นอื่นให้คนข้ามเพศผ่านปฏิบัติการทางภาษาทั้งที่กระทำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการก็ตาม สาเหตุทั้งหมดนั้นล้วนแต่เป็นการเบียดขับให้คนข้ามเพศต้องรู้สึกว่าตนเองนั้นเป็นส่วนด้อยของสังคม ไม่สามารถที่จะรับสิทธิที่เท่าเทียมได้ คนข้ามเพศถูกปฏิบัติให้เป็นสีน้ของสังคม ถูกตีตราว่าเป็นตลกน่าขบขัน ถูกล้อเลียน บางครั้งสังคมก็ดูเหมือนให้การยอมรับ แต่ในบ่อยครั้งก็ดูเหมือนรังเกียจและกีดกัน ถึงแม้ว่าในปัจจุบันสังคมจะพยายามสร้างภาพให้ดูเหมือนว่าคนข้ามเพศนั้นมีสิทธิและความเสมอภาคไม่ต่างจากคนทั่วไป แต่ภายใต้มายาคติทางสังคมดังกล่าว นั้นสังคมยังคงสร้างภาพลักษณ์ให้คนข้ามเพศมีความหมายและคุณค่าในเชิงลบตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้หลายครั้งที่คนข้ามเพศพยายามแสดงออกซึ่งตัวตนเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม คนข้ามเพศหลายคนพยายามสร้างจุดเด่น แต่ทั้งนี้การยอมรับได้ของสังคมไทยก็ตั้งอยู่บนความจำกัดของระดับการยอมรับได้ตามศักยภาพความสามารถ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ของคนข้ามเพศที่แตกต่างกัน

ดังนั้นการทำความเข้าใจถึงความหมายและคุณค่าของคนข้ามเพศ

นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาวะการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างตัวตนของคนข้ามเพศที่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะคนข้ามเพศมีความซับซ้อนของตัวตนที่หลากหลาย ดังนั้นการสร้าง ความหมาย การสร้างตัวตนของคนข้ามเพศนั้นจึงมีความแตกต่างกันตามแต่ละช่วงเวลาและพื้นที่ คนข้ามเพศจึงมีการจัดวางตำแหน่งที่ทางของตัว ตนผ่านกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ที่ทำให้รับรู้ได้ว่าตนเองเป็นใคร มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างไรและยิ่งไปกว่านั้น บางครั้งคนข้ามเพศยังต้องมีการใช้อัตลักษณ์ร่วม (collective identity) เพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการอ้างอิง ความเป็นตัวตนและการรวมกลุ่มเพื่อสร้างพื้นที่ให้กับตนเองเมื่อเป็นเช่นนั้น พื้นที่ของคนของคนข้ามเพศจึงไม่ใช่สิ่งที่เกิดจากการกระทำของคนข้าม เพศเท่านั้น แต่เป็นการเกิดขึ้นจากการหล่อหลอมทางสังคมควบคู่กัน

พื้นที่ทางสังคมของคนข้ามเพศนั้นเป็นพื้นที่ซึ่งเป็นเครือข่าย ของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มต่างๆ ทั้งที่เป็นกลุ่ม ของสถาบันทางสังคมย่อย เช่น ครอบครัว สถานศึกษา จนไปถึงกลุ่มของ อำนาจรัฐ ไม่เว้นแม้แต่ในกลุ่มของความสัมพันธ์กับคนรักเพศเดียวกัน การ ที่คนข้ามเพศถูกกระบวนการทางสังคมกระทำให้เป็นชายขอบ การถูก เบียดขับถูกทำให้ด้อยอำนาจในการต่อรอง เป็นกลุ่มที่อยู่ในลำดับขั้นต่ำ สุดในความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน และถูกทำให้ เป็นคนที่ไร้พื้นที่ ทำให้คนข้ามเพศต้องเผชิญกับภาวะความเป็นคนชายขอบ ในมิติต่างๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

อย่างไรก็ตาม คนข้ามเพศนั้นได้พยายามดิ้นรนต่อรองต่อสภาวะ ชายขอบและการถูกเบียดขับที่ตนเองเผชิญ เพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมให้กับ ตนเอง แต่การถูกเบียดขับทั้งจากกลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคมและในกลุ่มคน รักเพศเดียวกันในบางครั้ง ส่งผลให้คนข้ามเพศด้อยอำนาจในการต่อรอง

และมีสถานภาพที่ไม่มั่นคง ทำให้การสร้างพื้นที่ทางสังคมของคนข้ามเพศไม่ชัดเจน ดังจะเห็นได้จากการเคลื่อนไหวของคนข้ามเพศไม่ได้ปรากฏผ่านศักยภาพของคนข้ามเพศโดยตรงที่พยายามต่อต้านและตอบโต้กับอำนาจในสังคม แต่ได้ปรากฏผ่านการช่วยเหลือและได้รับความร่วมมือของกลุ่มคนรักเพศเดียวกันประเภทอื่น ที่พยายามดึงเอาประเด็นสำคัญๆ ของคนข้ามเพศมาสร้างใช้ผ่านปฏิบัติการทางภาษา การพยายามนิยามความหมายและการนำเสนออัตลักษณ์ของคนข้ามเพศในการต่อรอง และการสร้างพื้นที่ทางสังคม โดยนำเสนออัตลักษณ์ที่แตกต่างกันในการต่อรองในแต่ละเวลาและพื้นที่ กับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้กลุ่มของวัฒนธรรมย่อยของคนข้ามเพศ มักจะถูกก่อกำเนิดขึ้นการจากรวมกลุ่ม ซึ่งการรวมกลุ่มของคนข้ามเพศนั้นเป็นการหล่อหลอมตัวตนและร่วมแสดงอัตลักษณ์ ซึ่งตัวตนและอัตลักษณ์ของคนข้ามเพศบางอย่างได้ถูกสร้างความหมาย และหยิบยื่นให้โดยสังคม อีกทั้งตัวตนของคนข้ามเพศถูกมองแบบเหมารวม และมีบทบาทการแสดงออกตามแบบที่สังคมส่วนใหญ่คุ้นเคย แต่ทว่าตัวตนและอัตลักษณ์ในบางแบบของคนข้ามเพศกลับถูกปกปิดไว้ แต่ทั้งนี้ความเป็นตัวตนและอัตลักษณ์ของคนข้ามเพศกลับมีลักษณะที่มีความลึกลับ ซ้ำซ้อน จนไม่สามารถที่จะมองอย่างตายตัวได้ ทั้งนี้พื้นที่ทางร่างกายก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีสำคัญที่คนข้ามเพศมีการปรับแต่งให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความสัมพันธ์อยู่เสมอ ซ้ำยังใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการสะท้อนความเป็นตัวตนของตนเอง

พื้นที่ของการรวมตัวของคนข้ามเพศ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ทางภูมิศาสตร์อย่างสถาบันเสริมความงาม หรือพื้นที่บนโลกโซเชียล ก็เป็นอีกหนึ่งที่เปิดโอกาสให้คนข้ามเพศได้ค้นพบตัวตนและอัตลักษณ์ของตนเอง นอกจากนี้ยังเป็นการให้โอกาสคนข้ามเพศได้มีโอกาสเข้าถึงสถานภาพ

ใหม่ทางสังคม คนข้ามเพศหลายคนใช้ความรู้ ความสามารถจากความเป็นมืออาชีพที่เกิดจากการฝึกฝนจากความสำเร็จส่วนตัวไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของชีวิต และในสถานการณ์แบบนี้ทำให้คนข้ามเพศบางคนได้รับการยอมรับอย่างสูงจากสังคม แต่สิ่งที่น่าสนใจคือ คนข้ามเพศบางคนใช้โอกาสทางความสามารถที่โดดเด่นนี้อ้างความมีคุณูปการต่อสังคมและเป็นใบเบิกทางไปที่การยอมรับจากสังคมและครอบครัวของตนเอง และคนข้ามเพศยังมีการรับเอาความคาดหวังทางสังคมต่อบทบาทของลูกที่ดีมีความกตัญญูโดยการดูแลจนเจือครอบครัวอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษากระบวนการสร้างตัวตน วัฒนธรรมย่อยและพื้นที่ทางสังคมของคนข้ามเพศ

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบมุ่งเน้นการศึกษาโดยใช้หลักของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างตัวตน วัฒนธรรมย่อยและพื้นที่ทางสังคมของคนข้ามเพศ ผลของการสร้างพื้นที่ทางสังคมและการต่อสู้ ต่อรอง ต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มคนข้ามเพศ ซึ่งเป็นการบูรณาการข้อมูลทั้งทางด้านพฤติกรรมทางสังคม การรวมกลุ่ม ของคนข้ามเพศโดยใช้หลักการของระเบียบวิธีวิจัยแบบ Oral History เพื่อเป็นการศึกษา Life History ภายใต้กระบวนการทัศน์สร้างสรรค์สังคม ในการบอกเล่าหรือการเล่าเรื่องที่เคยถูกละเลย หรือปฏิเสธไม่ให้มีการกล่าวถึง เพื่อให้ทราบถึง การดำรงชีวิตประจำวันและกระบวนการต่อสู้ในชีวิตประจำวัน

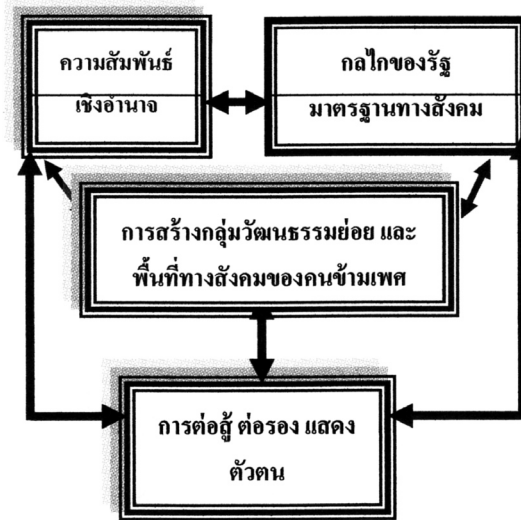

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การปรากฏตัวของบุคคลที่ถูกจัดว่าเป็นเพศที่ผิดออกไปจากเพศกระแสหลัก ได้ถูกตีตราจากกรอบมาตรฐานหลักทางสังคมว่าเป็นกลุ่มคนเบี่ยงเบน มีความวิตกกังวลทางเพศ เป็นภัยของสังคม สมควรที่รัฐจะต้องเข้ามาจัดการควบคุม การให้บทบาทของรัฐต่ออำนาจในการจัดการเรื่องของเพศจึงเป็นความทับซ้อนบนความเป็นการเมือง เนื่องจากรัฐมีกลไกการควบคุมทางเพศของบุคคล โดยการออกกฎหมาย หรือกำหนดนโยบายสาธารณะ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ชอบธรรมในการจัดการกับประเด็นทางเพศที่ไม่เข้ากับประเด็นของมาตรฐานสังคม รัฐรับรองการกระทำทางเพศที่ถูกต้องตามกฎหมาย ให้อภิสิทธิ์แก่คนที่ทำตามกรอบกติกาที่รัฐกำหนดในรูปของการคุ้มครอง ในขณะที่ผู้ขัดขืน ไม่ยอมทำตาม จะถูกลงโทษ โดยจะเป็นไปในรูปแบบของการไม่ได้รับการคุ้มครองจากรัฐ ดังนั้นกลุ่มคนเหล่านี้จึงพยายามที่จะต่อสู้ เรียกร้องเพื่อจะรักษาและแสวงหาพื้นที่ในการแสดงออกในแง่มุมต่าง ๆ ของตัวตนทางเพศ โดยมีสถาบันของรัฐเป็นพื้นที่หลักพื้นที่หนึ่งในการต่อสู้เรียกร้อง เพราะนอกจากจะต้องการให้รัฐยอมรับ และรับรองเสรีภาพในเรื่องของเพศและตัวตนทางเพศแล้ว ยังเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายผลประโยชน์ อภิสิทธิ์เกี่ยวกับความคุ้มครองที่จะตามมาอีกหลายประการ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

คือคนข้ามเพศที่เป็นชายรักเพศเดียวกันที่เปิดเผยตนเองว่าเป็นคนข้ามเพศ ทั้งที่แปลงเพศและยังไม่ผ่านการแปลงเพศ รวมถึงบุคคลที่อยู่ระหว่างการตัดสินใจ และตรวจสอบทางด้านจิตวิทยา ก่อนตัดสินใจตามกระบวนการแปลงเพศ ซึ่งเป็นผู้ที่ยินดีให้ความร่วมมือและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการศึกษาอย่างแท้จริง โดยที่กลุ่มเป้าหมายเป็นบุคคลข้ามเพศที่มีอายุมากกว่า 18 ปี ที่อาศัยอยู่ในประเทศ จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้

1) การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการในสังเกต โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ในการสังเกตไว้ล่วงหน้า ซึ่งในขณะที่ผู้วิจัยจะเข้าไปสู่พื้นที่ในการศึกษา ผู้วิจัยจะศึกษาเกี่ยวกับบริบทสภาพทั่วไปของพื้นที่นั้น คือ ความเป็นอยู่ ลักษณะของสถานที่ การรวมกลุ่ม นอกจากนี้ผู้วิจัยจะเข้าไปสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คือ การเฝ้าสังเกตพฤติกรรมทางสังคม เช่น การเข้าไปสังเกตการพูดคุยกันภายในกลุ่มคนข้ามเพศ และสังเกตลักษณะการทำงานในกระบวนการกลุ่มของคนข้ามเพศว่าเป็นอย่างไร มีการทำกิจกรรมอะไรบ้างในแต่ละวัน หรือแม้แต่การเข้าร่วมประชุมภายในกลุ่มบ้างเป็นครั้งคราว โดยผู้วิจัยมีแนวทางการสังเกต ประกอบไปด้วย แนวทางการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) และแนวทางการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามแนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และรวมถึงข้อคำถามที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างการสังเกต โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview หรือ SSI) ในการสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ ส่วนการให้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายนั้นจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) โดยมีแนวทางการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ในขณะที่ทำการศึกษาผู้วิจัยจะปรับแนวทางในการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นเสมอ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) การบันทึกเสียงคำสัมภาษณ์/บันทึกภาพ/สนทนากลุ่ม ผู้วิจัยใช้วิธีการบันทึกเสียง บันทึกภาพ เพื่อเป็นการช่วยความจำข้อมูลที่ได้อีกจากการสัมภาษณ์/การสนทนากลุ่ม ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อน

เสมอ เมื่อได้รับอนุญาตจึงจะทำการบันทึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (**content analysis**) ผู้วิจัยทำการอ่านข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งฟังเสียงจากการสัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม ที่บันทึกมา เพื่อให้เห็นรายละเอียดทั้งหมด เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถหาสาระหลักและหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นข้อความรู้หลัก (theme) และรองที่ได้จากการประมวลข้อมูลดังที่กล่าวถึง

2) การวิเคราะห์โดยใช้ตาราง (**matrix analysis**) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาถูกนำมาจัดกลุ่มข้อมูลโดยใช้ตาราง (matrix) เพื่อให้เห็นความชัดเจน ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยสามารถนำไปใช้ร่วมในการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาที่กล่าวถึงข้างต้น

ผลการวิจัย

ภาพปัจจุบัน : ร้านเสริมสวย พื้นที่แห่งการสะท้อนตัวตนคนข้ามเพศ
คนข้ามเพศที่พบเห็นทั่วไปในพื้นที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นตามร้านอาหารตามคณะหมอลำ ตามร้านเสริมสวยในสังคมไทย จะเห็นว่ามีจำนวนมาก และนับวันยิ่งมองเห็นได้ชัดเจนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการดำรงชีวิตแบบไม่เปิดเผย และเปิดเผย ทั้งที่ผ่านการผ่าตัดแปลงเพศแล้ว และยังไม่ผ่านการผ่าตัดแปลงเพศ ทั้งที่ทำหน้าอกแล้ว และที่ยังไม่ทำ ทั้งหมดล้วนแต่เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลาย และยังคงถูกทำให้เป็นชายขอบแห่งเพศที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับได้ของสังคมที่มีระดับการยอมรับแตกต่างกัน รวมถึงการเป็นพื้นที่ระหว่างการสร้างการยอมรับ สร้างตัวตน และการแสดงออกซึ่งความสามารถพิเศษในการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้

คนข้ามเพศนั้นส่วนใหญ่จะมีลักษณะร่วมที่เหมือนกันคือ การพยายามอ้างอิงความเป็นเพศหญิง ทั้งการแต่งกาย และกิริยา รวมไปถึงความสามารถพิเศษด้านการตกแต่งความงาม เช่นการเสริมสวยที่ทำให้คนข้ามเพศดูโดดเด่นและยอมรับได้ในตำแหน่งอาชีพนี้

คนข้ามเพศในการวิจัยครั้งนี้เป็นกลุ่มคนที่ถูกเบียดขับให้ออกไปจากคนอื่นในสังคม แต่คนข้ามเพศยังสามารถใช้ความรู้ ความพิเศษด้านพรสวรรค์ของการสร้างความงามภายใต้ข้อที่จำกัดของการแสดงตัวตน ผ่านการเข้าร่วมกลุ่มให้บริการด้านเสริมสวย และการทำงานอาชีพพิเศษ ที่คนข้ามเพศพยายามสร้างให้เป็นจุดเด่นของการยอมรับได้และพยายามผลักดันให้เป็นอาชีพสงวนให้คนข้ามเพศเท่านั้น

เส้นทางของการเข้าสู่อาชีพให้บริการด้านความงาม

พี่หญิง คนข้ามเพศวัย 45 ปี เป็นช่างแต่งหน้าฝีมือดี เป็นชาวจังหวัดร้อยเอ็ดโดยกำเนิด พื้นเพฐานะครอบครัวรับราชการ และมีฐานะดี โดยหญิงได้สำเร็จการศึกษาในสาขาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต แต่ไม่ได้ใช้ความรู้ความสามารถด้านวิทยาศาสตร์ในการสร้างอาชีพ หญิงเป็นเจ้าของร้านเสริมสวยและร้านเช่าชุดไทย ชุดวิวาห์ที่มีชื่อเสียง จนทุกวันนี้หญิงมีรายได้ไม่ต่ำกว่าเดือนละ 50,000 บาท จากการรับจ้างแต่งหน้านอกสถานที่ และการรับตัดชุดใหม่ ชุดไทย และชุดวิวาห์ หญิงให้ความสำคัญกับคนข้ามเพศรุ่นน้องที่ต้องการจะเรียนวิชาการตัดเย็บ และการแต่งหน้าจากตนเองเสมอ

พวกเราคิดว่า การที่จะไปแย่งคนอื่นหางานทำนั้นเป็นไปได้ยากการสร้างอาชีพและการทำงานอิสระจะเหมาะสมกับกะเทยมากกว่า ด้วยเหตุนี้หญิงจึงบอกน้องเสมอว่าต้องทำตัวเองให้มีความสามารถ และสร้างอาชีพ

ด้วยตนเอง และอาชีพที่เหมาะสมกับพวกเรามากที่สุดก็เห็นจะเป็นการเสริมสวย การแต่งหน้า การตัดเย็บ เท่านั้นล่ะค่ะ เพราะเราเองก็ไม่ได้สวยเด่นพอที่จะไปทำมาหากินประเภทอื่นเหมือนกะเทยที่เขาสวยๆ ได้ (หญิง คนข้ามเพศ)

หญิงมีลูกน้องในร้านเสริมสวยและร้านตัดเย็บที่ทำงานประจำอยู่ 6 คน ไม่นับลูกน้องที่จ้างเป็นเฉพาะกิจ อย่างเช่น เทศกาลลอยกระทง ก็พาและรับปริญญา ที่จะมีลูกค้าจำนวนมากมาใช้บริการการแต่งหน้าและทำผม ในส่วนนี้หญิงจะมีการเรียกใช้ลูกน้องในสังกัดตนเองมาร่วมงานอีกกว่าสิบคน ซึ่งลูกน้องทั้งหมดนั้นจะมีแต่คนข้ามเพศเท่านั้น

ศรีมาช่วยพี่หญิงเป็นชั่วคราวชั่วคราวเท่านั้นค่ะ เพราะบางเวลาลูกค้ามาก พี่หญิงทำไม่ทัน อีกอย่างศรีก็มีอาชีพของตนเองอยู่ คือร้านขนม ที่ต้องดูแล ตรงนั้นก็ยังมีลูกน้องทั้งชาย หญิง มาช่วยทำขนมขายรายวัน แต่การมาช่วยพี่หญิงก็ทำให้ศรีได้เรียนรู้วิชาการแต่งหน้าและทำผม ซึ่งไม่แน่ในอนาคตอาจจะเปิดร้านเสริมสวยเสริมรายได้อีกร้านค่ะ (ศรี คนข้ามเพศ)

ทุกวันนี้หญิงได้ยึดอาชีพของการให้บริการด้านความงามเป็นหลักให้แก่ตนเอง จนกระทั่งมีรายได้ที่มั่นคงสามารถจุนเจือพ่อ แม่ พี่น้องในครอบครัวได้ แม้ว่าตอนแรกหญิงจะเป็นบุคคลที่ครอบครัวคิดเสมอว่าทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง แต่ตอนนี้หญิงได้กลายเป็นบุคคลที่ครอบครัวให้ความรัก และความสำคัญ ซึ่งอาจจะหมายถึงการมีรายได้ของหญิงที่มากกว่าพี่น้องคนอื่น และเป็นบุคคลที่ทำให้พ่อแม่มีความสุขดี กินดี และมีบ้านใหม่ถึงแม้ว่าหญิงจะเป็นคนข้ามเพศแต่ก็เป็นเสาหลักของครอบครัว และแม้ว่าจะเป็นที่ยอมรับบนข้อจำกัดของรายได้ก็ตาม แต่หญิงก็ภูมิใจในตัวเอง

ตัวตนที่หลากหลายของคนข้ามเพศ

การนิยามความหมายของเพศ และการทบทวนความเป็นหญิงและความเป็นชาย เริ่มต้นมาตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 17-18 ในอังกฤษและฝรั่งเศส และช่วงศตวรรษที่ 19 - 20 ในยุโรปและอเมริกา (สุชาติดา ทวีสิทธิ์, 2547 อ้างถึงใน Nicholson, 2000 : 290) แต่ในสังคมไทย ประวัติศาสตร์ของผู้รักร่วมเพศนั้นไม่มีความชัดเจนว่าเริ่มต้นเมื่อใด และไม่มีกรอบที่กี่ยวเป็นหลักฐานอย่าง แต่อย่างไรก็ตาม มีความเชื่อว่าน่าจะมีการรับรู้หรือมองเห็นปัญหาของ พฤติกรรมรักร่วมเพศมาตั้งแต่ในอดีต เพราะทั้งนี้ได้มีบันทึกไว้ในเรื่องราวของพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของนิทาน และภาพพฤติกรรมรักเพศเดียวกันที่ปรากฏบนจิตรกรรมฝาผนังของวัดต่างๆ ในประเทศไทย นอกจากนี้ในพระไตรปิฎกอันประกอบด้วย พระวินัยปิฎก อภิธรรมปิฎก และ สุตตันตปิฎก เป็นหลักธรรมที่สำคัญของพุทธศาสนา ได้กล่าวในเรื่องของ “กะเทย” หรือ “บันฑะกะ” โดยที่ “บันฑะกะ” ถือเป็นข้อห้ามหนึ่งที่ไม่ยินยอมให้บวชได้ ความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่า เพศของฆราวาสและเพศของบรรพชิตนั้นสามารถ หลุดพ้น ได้ และพฤติกรรมรักเพศเดียวกันได้มีการบัญญัติว่าเป็นสิ่งที่ผิดและไม่ดีงามต่อพุทธศาสนา โดยเฉพาะในพระวินัยปิฎกได้ระบุเป็นข้อห้ามข้อหนึ่งของพระสงฆ์ว่า จะกระทำมิได้ อันทำให้ไม่ใส่ใจช่วยเผยแผ่พระศาสนาอันเป็นกิจของสงฆ์

ก่อนหน้าที่จะมีการใช้คำเรียกว่าคนข้ามเพศ ในอดีตคนข้ามเพศ ถูกเรียกว่า กะเทย ซึ่งในปัจจุบันกะเทยได้รับความสนใจจากสังคม และได้เป็นหัวข้อของการศึกษาหรือทำวิจัยอย่างกว้างขวางไม่ว่าจะเป็นมิติทางด้านการแพทย์ จิตวิทยา และมานุษยวิทยา กะเทยนั้นได้ถูกเหมารวมให้อยู่ในกลุ่มของชายรักร่วมเพศ (male homosexual) (Jackson, 1998 อ้างถึงใน Winter and Udomsak, 2002 : 4) แต่ในทางวิทยาศาสตร์ได้ให้

ความหมายของกะเทยไว้ว่า กะเทยแท้ คือ คนที่มีอวัยวะเพศของทั้งเพศหญิงและเพศชายในร่างกายเดียวกัน แต่ต่อมาคำว่า กะเทย ถูกใช้เพื่ออธิบายชายที่รับเอาบทบาทของความเป็นผู้หญิง ซึ่งตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “ladyboy” (Jackson, 1998 อ้างถึงใน Winter and Udomsak, 2002 : 4)

ในสังคมไทย กะเทย มีความหมายกว้างครอบคลุมไปถึงผู้ชายที่มีลักษณะที่อิงความเป็นหญิงทั้งการแต่งกายและการพูดจา รวมถึงการเรียกกะเทยว่า เพศที่สาม หรือ สาวประเภทสอง ในการแต่งกายของกะเทยไทยเทียบเคียงได้กับคำว่า “transvestite” ซึ่งหมายถึง ผู้ที่ปรารถนาในการแต่งกายที่ตรงข้ามกับเพศของตน โดยคำนี้ได้ถูกใช้ครั้งแรกโดย Dr.Magnus Hirschfeld ซึ่งเป็นผู้ที่ศึกษาพฤติกรรมทางเพศทางด้านการศึกษาแพทย์ แต่ทางการวิจัยใช้คำนี้ในการเรียกผู้ที่ชอบใส่เสื้อผ้าของเพศตรงข้ามที่มีความเบี่ยงเบนทางเพศ (Benjamin, 1996:2) ในสังคมตะวันตกกะเทยที่ผ่านการแปลงเพศ ตรงกับคำว่า “transsexual” ซึ่งหมายถึง การมีสภาพจิตใจเป็นเพศตรงข้ามซึ่งสามารถเป็นได้ทั้งชายและหญิง แต่คำว่ากะเทยจะมุ่งเน้นไปที่การต้องการเป็นหญิง นั่นคือคนเหล่านี้จะพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้ตนเองนั้นเป็นเพศที่ต้องการ ทั้งนี้เป็นเพราะการไม่พอใจในความเป็นเพศและบทบาทของเพศที่สังคมกำหนดให้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีอวัยวะเพศที่ไม่ต้องการและเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต ดังนั้นคนเหล่านี้จึงพยายามที่จะกำจัดอวัยวะเพศออกจากร่างกายและปรับเปลี่ยนเป็นอวัยวะที่ต้องการ โดยอาศัยนวัตกรรมทางการแพทย์ นั้นรวมไปถึงการใช้ฮอร์โมนเพศหญิงในการรักษาควบคู่ไปกับการผ่าตัด (Bolin, 1992:457-460)

แต่ถึงอย่างไรก็ตามลักษณะของกะเทยที่เป็นผู้ที่แต่งกายข้ามเพศ (transvestite) และผู้ที่ผ่านการผ่าตัดแปลงเพศ (transsexual) มีลักษณะของการซ้อนทับคือ ผู้ที่แต่งกายข้ามเพศนั้นยังมีความเป็นชายในบทบาท

ของสังคม แม้ว่าความต้องการด้านจิตใจจะเป็นหญิง แต่ในฐานะทางสังคม กลุ่มคนเหล่านี้จะมีลักษณะที่ขัดแย้งกับสังคมและกฎหมาย รวมถึงบางคน มีลักษณะของรักต่างเพศและมีครอบครัวได้ แต่ในกะเทยบางคนจะมีความ เข้มขันของความต้องการเป็นหญิงเพิ่มขึ้น คือ มีความเลื่อนไหลไปมาระหว่าง transvestite และ transsexual คือไม่สามารถยอมรับการมีความสัมพันธ์ ทางเพศกับหญิงได้ รวมถึงมีความต้องการที่จะเป็นหญิง และมีความสัมพันธ์ ทางเพศกับชาย แต่ยังมี ความกลัวที่จะเปลี่ยนแปลงอวัยวะเพศของตนเอง จึงทำได้แค่เพียงการแต่งกาย การพุดจา และการดำเนินชีวิตแบบหญิงเท่านั้น ในขณะที่ยังมีกะเทยบางกลุ่มที่มีความสุดโต่งในการอ้างอิงเพศหญิง กลุ่มสุดท้ายนี้จะเป็น transsexual คือมีการเปลี่ยนแปลงอวัยวะเพศของ ตนเองให้เป็นหญิง (Benjamin, 1996:7)

ในระยะต่อมาได้มีการก่อกำเนิดกลุ่มคำที่ใช้เรียกกะเทยขึ้นมา ใหม่ คือคำว่า “transgender” ซึ่งหมายถึงบุคคลที่มีการนิยามตนเองว่าเป็น ผู้ที่มีบทบาททางเพศตรงข้ามกับเพศทางสรีระของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มี ลักษณะทั้งสองเพศ (intersexes) ผู้ที่มีสภาพจิตใจและผู้ที่มีความต้องการ เป็นเพศตรงข้ามทั้งชายและหญิง (transsexual male และ transsexual female) ผู้ที่ชอบแต่งกายด้วยเสื้อผ้าของเพศตรงข้าม (transvestite) ผู้ที่มี ลักษณะทั้งชายและหญิงอยู่ในบุคคลเดียวกัน (androgynous) เพศที่สาม (third gendered) ในการให้ความหมายของคำว่า transgender นั้น Bullough (1979) นิยามไว้ครอบคลุมถึงผู้ชายและผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์ ทางเพศกับบุคคลเพศเดียวกันที่เป็นรักต่างเพศ (heterosexual) กับบุคคล ที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้รักสองเพศ (bisexual) ดังนั้นคำว่า transgender จึงเป็นคำกลางๆ ที่ใช้สื่อถึงบุคคลที่มีลักษณะของการแต่งกายตรง ข้ามกับเพศของตนเอง และมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลที่รักต่างเพศ

และรักทั้งสองเพศ นั้นรวมไปถึงกะเทยในสังคมไทยด้วยเช่นกัน

การนิยามตัวตนของคนข้ามเพศในพื้นที่ร่วมสมัย

ปรากฏการณ์ทางสังคมของการต่อสู้ การปะทะ และการช่วงชิงความหมายของการสร้างชุดความรู้ ความจริงโดยผ่านอำนาจของการใช้ปฏิบัติการทางภาษา และวาทกรรม เพื่อส่งเสริมให้อำนาจบางอย่างมีความเข้มแข็งขึ้น รวมถึงการพยายามกดทับอำนาจบางอย่างให้ดูอ่อนแอลง มักเป็นการพยายามครอบงำอำนาจไว้ โดยกระทำผ่านการผลิตซ้ำทางภาษา นั่นคือสิ่งที่เกิดขึ้นกับคนข้ามเพศนั้นไม่ใช่เพียงอำนาจที่ถูกครอบงำจากปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นการต่อสู้และช่วงชิงอำนาจ และการพยายามนิยามตัวตนของตนเอง และในบางครั้งการใช้ปฏิบัติการทางภาษาของคนข้ามเพศนั้นได้ไปกดทับ หรือ เบียดขับคนข้ามเพศด้วยตัวเอง

เรารู้ตัวตั้งแต่เกิดแล้วว่าเราเป็นกะเทย แต่เราก็พยายามสร้างตัวของตนเองด้วยน้ำพักน้ำแรง และไม่เคยทำตัวเสื่อมเสีย บางครั้งกะเทยก็ถูกประจานจากสังคมว่าเป็นพวกบ้าผู้ชาย เลี้ยงดูผู้ชาย หรือว่าขายตัวให้ฝรั่งบ้าง อะไรต่างๆ นานา เราก็ไม่โทษสังคมหรอกค่ะ แต่ที่สังคมพูดก็เป็นจริง เพราะก็มีกะเทยบางกลุ่มเป็นอย่างที่เชื่อว่าค่ะ (จ๊ับแจจ คนข้ามเพศ)

ความเห็นของจ๊ับแจจไม่ได้แตกต่างไปจากคนข้ามเพศอย่างกระปุก ที่พยายามนิยามตนเองโดยการให้ความหมายที่แตกต่างไปจากคนอื่น

กระปุกไม่ใช่กะเทยนะคะ เป็นผู้หญิงค่ะ เป็นสาวอีกประเภทหนึ่งเท่านั้น และก็ไม่ชอบให้ใครมาเรียกกะเทยค่ะ เพราะกระปุกก็รักษารูปร่างหน้าตา มีความสวยกว่าผู้หญิงบางคนซะอีก (กระปุก คนข้ามเพศ)

แม้แต่ในสังคมของคนข้ามเพศด้วยกัน ก็มีการให้ความหมายและการนิยามตัวตนที่แตกต่างกันไป คนข้ามเพศบางคนเรียกตัวเองว่าผู้หญิง

สาวประเภทสอง เพศที่สาม ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการยกระดับตนเองให้แตกต่างไปจากคนข้ามเพศทั่วไป หรือ กะเทยธรรมดา อีกทั้งคนข้ามเพศยังมีการปะทะกันในทางความหมายภายในกลุ่ม

ความจริงมันก็คือกะเทยทั้งหมดนะคะ เราก็ต้องยอมรับ จะยังไงเราก็ไม่ใช่ผู้หญิงอยู่ดี เพราะเราไม่มีมดลูก ผู้หญิงต้องให้กำเนิดคนได้ แต่นี่เราทำไม่ได้ แม้ว่าเราจะสวยแค่ไหน หรือผ่านการผ่าตัดแปลงเพศมาแล้วก็ตาม จะทำได้เต็มทีก็แค่กะเทยยกระดับเท่านั้นคะ (เอส คนข้ามเพศ)

สิ่งสำคัญในการทำความเข้าใจเรื่องของอำนาจและการใช้วาทกรรมนั้นเป็นเรื่องของอำนาจที่เกิดจากการช่วงชิงความหมายของคนที่ถูกเบียดขับ หรือคนชายขอบในสังคม นั้นรวมไปถึงคนข้ามเพศที่พยายามต่อสู้ทั้งในระดับปัจเจกและในระดับกลุ่ม ซึ่งมีทั้งการต่อสู้ที่เป็นทางการและการต่อสู้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งล้วนแต่เป็นการต่อรองกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม โดยคนข้ามเพศนั้นได้ทำการต่อสู้ ต่อรองผ่านปฏิบัติการทางภาษา และการพยายามแสดงตัวตนและความหมาย พร้อมทั้งแสวงหาพื้นที่ทางสังคมของตนเอง

การต่อสู้ ต่อรองกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจของคนข้ามเพศเป็นการพยายามช่วงชิงความหมาย และการสร้างพื้นที่ทางสังคมให้เป็นที่ยอมรับได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การพยายามครอบงำคนข้ามเพศจากกลุ่มความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั้น ไม่ใช่เพียงแค่การครอบงำในระดับบนลงล่างเท่านั้น แต่คนข้ามเพศนั้นยังถูกครอบงำจากระดับแนวราบ ซึ่งมีทั้งการครอบงำและเบียดขับจากสังคม และจากคนข้ามเพศด้วยกันเอง

เพื่อนกะเทยด้วยกันก็ไม่ได้หมายความว่าความจะสนิทใจในการคบกันคะ เดียวนี้ก็มีการจัดกลุ่มเป็นกะเทยมีการศึกษา กะเทยใหม่หาลัย กะเทยมีเงิน กะเทยบ้านนอก กะเทยหางเครื่อง กะเทยลูกจ้าง สารพัดจะนำมาจัดกลุ่ม

ถึงแม้ว่าในบางครั้งพวกเราจะมีการรวมตัวกัน แต่ในเรื่องที่นำมาพูดคุยหรือปรึกษากันก็ยังเป็นเรื่องเฉพาะกลุ่ม เช่น พวกมีเงินเค้าก็จะคุยกันเรื่องเรียนต่อ เรื่องไปต่างประเทศ และเค้าก็ไม่ได้ให้เราแสดงความคิดเห็นอันใด คงเพราะคิดว่าเราไม่มีการศึกษาอะ (กบ คนข้ามเพศ)

แต่ถึงอย่างไรก็ตามคนข้ามเพศก็พยายามแสวงหาทางออก โดยการสร้างชุดความหมายใหม่ขึ้นมา เพื่อเป็นการสร้างวาทกรรมอันใหม่นั้น คือ การพยายามหาความหมายที่ไม่ใช่เพียงแค่มองว่า แท้จริงแล้วคนข้ามเพศก็เป็นเพียงแค่ กะเทย เท่านั้น

ดังนั้นการที่คนข้ามเพศจะหลุดออกจากการครอบงำทางสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่คนข้ามเพศจะต้องสร้างตัวตนให้แตกต่างออกไปจากการนิยามโดยสังคม จากการศึกษาคนข้ามเพศ ทำให้ทราบว่า การนิยามตัวตนของคนข้ามเพศ และการใช้ชีวิตประจำวันของคนข้ามเพศเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างพื้นที่ทางสังคมเช่นกัน

รูปแบบของวัฒนธรรมย่อย และพื้นที่ทางสังคมของคนข้ามเพศ

การทำงานด้านการเสริมสวย และการให้บริการด้านความงามนั้น ดูราวจะเป็นอาชีพที่สร้างความมั่นคงให้คนข้ามเพศ รวมถึงยังเป็นพื้นที่แห่งการยอมรับตัวตนของคนข้ามเพศ ดังจะเห็นได้จากการนำเสนอความงามทั้งด้านการแต่งตัว การออกแบบทรงผม การออกแบบตัดเย็บเสื้อผ้า รวมไปถึงไอเดียและแนวคิดของการจัดสวน จัดดอกไม้ ส่วนมากจะมีคนข้ามเพศเป็นที่งานในการจัด หรือเป็นผู้จัดการนั้นเสียเอง ดังจะเห็นได้ว่าในต่างจังหวัดและในเมืองใหญ่ คนข้ามเพศนั้นจะมีพื้นที่ทางสังคมมากมายไม่แตกต่างกันมากนัก ไม่ว่าจะเป็น ร้านเสริมสวย หรือ คณะหมอลำ ในขณะที่ในเมืองหลวง คนข้ามเพศจะมีพื้นที่ทางสังคมเป็นสปา ร้านอาหาร คอฟฟี่ช็อป

และเวทีการแสดงคาบาเรต์โชว์ นั่นคือจะแตกต่างกันไปตามสถานที่ เวลา ความสามารถ ฐานะทางเศรษฐกิจ และโอกาสทางสังคมของคนข้ามเพศเอง บ่อยครั้งที่คนข้ามเพศใช้อัตลักษณ์ร่วมที่เหมือนกันในการสร้าง วัฒนธรรมย่อย นั่นคือ การอ้างอิงการเลียนแบบเพศหญิง แต่ที่แตกต่าง กันคือ คนข้ามเพศที่มีระยะห่างของชนชั้น ฐานะ และอาชีพ ไม่สามารถ ที่จะมีส่วนร่วมวัฒนธรรมย่อยที่คล้ายคลึงกันได้ จากการเก็บข้อมูลทำให้ทราบว่าวัฒนธรรมย่อยของคนข้ามเพศมีส่วนสำคัญที่สัมพันธ์กับพื้นที่ เวลา และ โอกาสในการแสดงตัวตนของคนข้ามเพศ

แต่ถึงจะมีช่องว่างของระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างไร คนข้ามเพศก็จะมีลักษณะร่วมเสมอ ซึ่งจากข้อมูลที่พบทำให้ทราบว่าคน ข้ามเพศมีรูปแบบของวัฒนธรรมย่อยที่แตกต่างกันไปตามพื้นที่ นั่นคือ คน ข้ามเพศที่มีลักษณะของการอ้างอิงเพศหญิงที่ไม่สุดโต่งจะมีวัฒนธรรมที่ แตกต่างจากคนข้ามเพศที่อ้างอิงความเป็นหญิงที่สุดโต่ง

ตอนทำงานก็ต้องแต่งชายค่ะ เพื่อความเหมาะสมของสถานที่ แม้ แต่เวลาพูดก็ต้องใช้คำว่า ครับ หรือใช้คำแทนตัวเองว่า ผม แต่นั่นไม่ได้ ใช้ตลอดเวลา หากเราอยู่กับเพื่อนกะเทยด้วยกัน หรือกับเพื่อนสนิท ก็จะใช้คำพูดของผู้หญิง บางทีก็ใช้คำพูดแรงๆ ซึ่งเรารู้ตัวเองว่าโอกาสไหน สถานะอย่างไร ที่เราควรจะแสดงออกอย่างไร (น้อย คนข้ามเพศ)

การแสดงออกของน้อย ทำให้ทราบว่าพื้นที่และโอกาส รวมถึงบุคคล ที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วย มีอิทธิพลต่อการแสดงตัวตนของน้อย ซึ่งแตกต่างจาก น้ำฝน

...เราก็เป็นผู้หญิงเหมือนกันนะ แต่เป็นผู้หญิงอีกแบบหนึ่งในสไตล์ ของเรา ฝนเองก็แต่งหญิงตลอดเวลาทั้งเวลาอยู่ที่บ้าน และเวลาไปเรียน คำพูดคำจาก็เป็นแบบหญิงตลอด ไม่ได้แสบเหมือนคนอื่นค่ะ ก็เรานั้นใจ...

(น้ำฝน คนข้ามเพศ)

วัฒนธรรมย่อยของการพุดจาและการแต่งกายของคนข้ามเพศมีรูปแบบที่แตกต่างกันเมื่อคนข้ามเพศต้องอยู่ในพื้นที่สาธารณะ นั่นเป็นเพราะอิทธิพลของความแตกต่างในการนิยามลักษณะของตัวตน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม หากคนข้ามเพศได้มาอยู่พื้นที่ที่เป็นของตนเองแล้ว คนข้ามเพศไม่ว่าจะเป็นผู้ที่อ้างอิงเพศหญิงที่สุดโต่ง และไม่สุดโต่ง ก็สามารถแสดงออกซึ่งตัวตนของตนเองได้ โดยไม่จำเป็นต้องปิดบัง

นอกเหนือจากการพุดจา และการแต่งกายแล้ว อิทธิพลของระดับการนิยามตัวตนของคนข้ามเพศก็ส่งผลต่อการมีความสัมพันธ์กับเพศชายด้วยเช่นกัน คนข้ามเพศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่อยู่ในระดับสูงจะมีโอกาสได้รู้จักผู้ชายในระดับที่สูงกว่าคนข้ามเพศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี นั่นคือโอกาสทางเศรษฐกิจจะบ่งบอกถึงรสนิยมในการแต่งกาย การใช้เครื่องประดับของคนข้ามเพศ ซึ่งคนข้ามเพศที่มีฐานะทางการเงินที่ดีจะมีการใช้สินค้ายี่ห้อดัง และมีราคาแพง ที่สามารถสื่อให้เพศชายรู้ว่าเธอผู้นี้สามารถที่จะเลี้ยงดูอุปถัมภ์เพศชายได้อย่างดี แต่แม้คนข้ามเพศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดี และไม่มีอำนาจทางการเงิน ก็พยายามที่จะแสดงออกซึ่งการจับจ่ายและการเอาอกเอาใจเพศชายเท่าที่ตนเองจะทำได้

...เราก็มีอาชีพเป็นลูกจ้างร้านเสริมสวย ได้รับเงินเป็นรายวันซึ่งก็ไม่ได้มากมาย แต่กับเราก็พยายามเจือจางให้หนุ่มเต็มที อย่างน้อยก็พอได้ซื้อเหล้าซื้อเบียร์ เพราะลำพังอาชีพบรรณาธิการของหนุ่มก็ไม่พอใช้จ่าย แต่หากจะให้เราจ่ายประจำเป็นรายเดือนก็ไม่มีปัญญาเลยคะ... (กบ คนข้ามเพศ)

...เงินเดือนมันคงคะ รัฐบาลก็แบ่งให้แฟนใช้เป็นรายเดือน พาเค้าไปเที่ยวบ้างบางโอกาส ส่วนเราเองก็แบ่งไว้เก็บไว้ใช้ส่วนตัว ซื้อเสื้อผ้าเครื่องสำอาง ทำตัวให้สวยเสมอ เพราะก็กลัวเขาจะตีจากไปหาสาว ๆ เหมือน

กันคะ ...บางทีก็น้อยใจคะที่ตัวเขาให้เราเป็นคนดูแล ในขณะที่เขาก็เอาเงินจากเราไปดูแลผู้หญิง...แต่ก็พูดอะไรมาไม่ได้คะ เพราะเขาเองก็อยู่ในสังคมเดียวกันกับเรา หากสังคมรู้ว่ามีกะเทยเลี้ยงดู เขาเองก็คงจะอายคะ... (เชษฐี คนข้ามเพศ)

จากเรื่องราวของกบ และเชษฐี แม้จะเป็นคนข้ามเพศเหมือนกัน แต่ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันทำให้ความสัมพันธ์ที่มีต่อคนรักแสดงออกในระดับที่แตกต่างกัน นั้นหมายความว่าความสัมพันธ์ของเพศชายที่มีต่อคนข้ามเพศเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมย่อยที่แตกต่างไปจากรักต่างเพศเช่นชายและหญิงทั่วไป คนข้ามเพศมีความสัมพันธ์กับเพศชายบนเงื่อนไขที่จำกัด และเป็นการคบหาบนการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน นั่นคือ คนข้ามเพศจะให้ข้อเสนอเรื่องของการเลี้ยงดูและค่าใช้จ่าย รวมถึงการอำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตในแต่ละวัน แต่ฝ่ายชายเองต้องตอบสนองโดยการมอบร่างกายและศักดิ์ศรีให้คนข้ามเพศ

การแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมย่อยของคนข้ามเพศจะมีพลังในการต่อสู้ ต่อรองกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจมาก เมื่อมีการรวมกลุ่มเกิดขึ้น นั่นคือคนข้ามเพศมีการพยายามที่จะต่อสู้ เพื่อเปิดพื้นที่ทางสังคมให้กับตนเองตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิตประจำวัน หรือแม้แต่การเข้าร่วมกลุ่ม โดยการเข้าร่วมกลุ่มของคนข้ามเพศนั้นจะเริ่มต้นมาจากความต้องการของตนเองเป็นหลัก นั่นคือการพยายามหาทางออกซึ่งการแสดงตัวตนของตนเอง คนข้ามเพศหลายคนเลือกพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ในการรวมกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ร้านเสริมสวย สปา สวนสาธารณะ ฟิตเนส หรือแม้แต่พื้นที่เสมือนจริงเพราะคนข้ามเพศบางคนยังมีความจำกัดในการแสดงออกซึ่งตัวตน คนข้ามเพศจะมีพื้นที่หลักที่จะมีการเข้าไปร่วมกลุ่มเป็นประจำ ในขณะที่บางครั้งจะมีพื้นที่รองในการไปพบปะบ้างเป็นครั้ง

คราว แล้วแต่โอกาสและปัจจัย ในการเลือกพื้นที่ของคนข้ามเพศมักจะขึ้นกับวัฒนธรรมย่อยที่ภูมิใจของตนเอง ทั้งที่เป็นพื้นที่ที่ไม่ไกลสามารถเดินทางไปมาได้ ในพื้นที่แห่งนั้นมีเพื่อนที่ภูมิใจ หรือพื้นที่แห่งนั้นมีกิจกรรมที่ตรงกับความถนัดและความสนใจของตนเอง

การเริ่มต้นของการไปรวมกลุ่มของคนข้ามเพศนั้นมีหลายรูปแบบ ทั้งที่ไปด้วยตนเอง และการชักชวนของเพื่อน ทั้งนี้ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม จุดประสงค์ของการเข้าไปรวมกลุ่มของคนข้ามเพศนั้นจะเป็นไปเพื่อต้องการแสดงออกซึ่งตัวตนของตนเอง ที่พวกเขาไม่สามารถกระทำได้ทั่วไปในสังคม อีกทั้งยังเป็นการรวมกลุ่มของวัฒนธรรมย่อย เป็นการสร้างเครือข่ายทางสังคม และยังเป็นพัฒนาการด้านตัวตนของคนข้ามเพศอันเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ของเพื่อนคนอื่น ที่ก่อให้เกิดการสร้างความรู้ในการแสดงตัวตน การสร้างพื้นที่ทางสังคมด้วยตนเอง และรวมไปถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในด้านต่าง ๆ

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

ในสังคมไทยยังพบเห็นได้ว่าคนข้ามเพศนั้นยังจัดอยู่ในสถานะของคนชายขอบ และยังคงถูกเบียดขับจากสังคมในหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นการถูกกีดกันให้เข้าถึงตำแหน่งในหน้าที่การงาน การเข้ารับการศึกษา การเลือกปฏิบัติด้านการแพทย์ สาธารณสุข การประกันชีวิต ทั้งนี้เป็นเพราะคนข้ามเพศขาดอัตลักษณ์ทางตัวตนที่แน่นอน และยังมีวิถีของการใช้ชีวิตที่แตกต่างไปจากชายและหญิงทั่วไป ดังนั้นคนข้ามเพศจึงมีความพยายามที่จะดิ้นรน ต่อสู้ ต่อรองกับสถานการณ์ในหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้ในระดับปัจเจกของการใช้ชีวิตประจำวัน หรือการรวมกลุ่มเพื่อเป็นพลังของการต่อสู้ ต่อรองกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งยุทธศาสตร์

สำคัญที่คนข้ามเพศเลือกในการจัดการกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม คือ การพยายามสร้างความหมายใหม่ให้กับตนเองด้วยการแสวงหาพื้นที่ทางสังคม รวมไปถึงการสร้างพื้นที่ทางสังคมที่เป็นที่ยอมรับเพื่อดำรงคุณค่าของตนเอง (อานันท์ กาญจนพันธ์ุ, 2545: 6)

การสร้างพื้นที่ทางสังคมของคนข้ามเพศเกิดจากเครือข่ายทางสังคมที่พวกเขาเข้าร่วมกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในทุกๆ ด้านที่มีต่อกัน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การพูดคุย ปรีกษา แลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเครือข่ายทางสังคมนั้นมีอิทธิพลในการกำหนดแนวทางพฤติกรรมเพราะความสัมพันธ์ระหว่างกันนำมาซึ่งการแลกเปลี่ยนซึ่งกันทั้งในด้านวัตถุและไม่ใช่วัตถุ อันหมายถึงสิ่งของความช่วยเหลือต่างๆ เช่น ด้านการเงินหรือความผูกพันทางใจ ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างคนข้ามเพศจึงหมายถึงการได้รับประโยชน์ทั้งสองฝ่าย การพบปะกันบ่อยๆ นำมาซึ่งเครือข่ายทางสังคมที่ดีภายในกลุ่มคนข้ามเพศ (พิมพัลย์ ปรีดาสวัสดิ์, 2530: 151)

การสร้างพื้นที่ทางสังคมของคนข้ามเพศก่อกำเนิดขึ้นจากการไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมทั้งในด้านตัวตนและพฤติกรรม ส่งผลให้คนข้ามเพศต้องรวมกลุ่มกันเองและเกิดเป็นวัฒนธรรมย่อยขึ้นมา ซึ่งวัฒนธรรมย่อยของคนข้ามเพศคือ วัฒนธรรมใหม่ที่สร้างขึ้นในรูปของกิจกรรมต่างๆ ที่ทำร่วมกันจนทำให้เกิดประเด็นที่เด่นชัดขึ้นในกลุ่ม ซึ่งจะชี้ให้เห็นถึงวิถีคิด ความรู้สึก และพฤติกรรม โดยปัจจัยที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมย่อยมาจากประสบการณ์ที่เป็นปัญหา ทำให้เกิดกลุ่มสังคมและมีการรวมตัวเพื่อหาทางออกให้กับปัญหาและเกิดจากการสร้างเครือข่ายทางสังคมของผู้ที่ประสบปัญหาที่คล้ายคลึงกัน จนนำมาสู่การรวมกลุ่มในขนาดใหญ่ขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อจัดการกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม

นอกจากนี้พื้นที่ทางสังคมของคนข้ามเพศเป็นพื้นที่ของการเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตด้านเพศวิถี เป็นพื้นที่ในการแสดงความรู้สึก ปลดปล่อยความทุกข์ และสร้างความสุขให้กับตัวเอง ตามวิถีทางที่ปรารถนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้คนข้ามเพศไม่สามารถกระทำได้ง่ายในพื้นที่อื่นๆ ทั้งนี้เพราะพื้นที่ทางสังคมของคนข้ามเพศถูกสร้างขึ้นและกำหนดให้มีความหมายที่นิยามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ให้เชื่อมโยงเข้ากับความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเป็นพื้นที่ในการรองรับการใช้ชีวิตของในรูปแบบต่างๆ ที่มีความเป็นส่วนตัวและไม่เปิดเผย หรือพื้นที่ที่เปิดเผย รวมถึงอาจจะเป็นพื้นที่แห่งโอกาสมีความสัมพันธ์ทางเพศได้ในเวลาเดียวกัน

ถึงแม้ว่าการเข้าไปสู่พื้นที่ทางสังคมของคนข้ามเพศบางครั้งดูเหมือนว่าจะเป็นการมุ่งตอบสนองความต้องการทางด้านวัตถุมากกว่าความต้องการในเชิงอุดมคติ ซึ่งเป็นการใช้ชีวิตเพื่อการตอบสนองทางเพศและการตอบสนองทางอารมณ์ในด้านความบันเทิงที่ตั้งอยู่บนเงื่อนไขของการแลกเปลี่ยนเชิงวัตถุเท่านั้น แต่เงื่อนไขในการสร้างพื้นที่ทางสังคมของคนข้ามเพศก็ตั้งไว้บนพื้นฐานของความต้องการในการที่จะต่อสู้ต่อรองกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ผ่านกระบวนการสร้างความหมายให้กับตนเอง และผ่านการใช้อัตลักษณ์ร่วมในการรวมกลุ่ม จนก่อกำเนิดรูปแบบของวัฒนธรรมย่อยขึ้นมา ไม่ว่าจะพื้นที่ทางสังคมของคนข้ามเพศนั้นจะเป็นเพียงพื้นที่เฉพาะของคนข้ามเพศ แต่ถึงอย่างไรก็ตามคนข้ามเพศก็หวังไว้เสมอว่าพื้นที่ทางสังคม รวมไปถึงกลุ่มของวัฒนธรรมย่อยของตนเองนั้นจะได้รับการยอมรับจากสังคมด้วยเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

การนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาตัวตน วัฒนธรรมย่อย และพื้นที่ทางสังคมของคนข้ามเพศ จะทำให้มองเห็นลักษณะของการรวมกลุ่มอื่นจะไปสู่การทำความเข้าใจขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของคนข้ามเพศได้ รวมถึงสามารถทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่คล้ายคลึงกัน เช่น การศึกษาวิถีทางสังคมของกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน กลุ่มของชายรักชาย และหญิงรักหญิงได้

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เยาวลักษณ์ อภิชาติวัลลภ และดร.มณีมัย ทองอยู่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และอาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และงานการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนการทำวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น ทุนสนับสนุนการเผยแพร่ผลงานการวิจัย จากศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้ชี้แนะ ให้ทุนสนับสนุนตลอดจนกรุณาเป็นที่ปรึกษาตลอดการวิจัย ขอกราบขอพระคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- จตุพร บุญหลง. (2548). **ชีวิตติดเบอร์: ตัวตนและเพศวิถีของเกย์ "คิง"**
ในเซานา M. กรุงเทพฯ: สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์.
- พิมพ์วัลย์ ปรีดาสวัสดิ์. (2530). **การดูแลรักษาสุขภาพตนเองและทัศน
 ทางสังคมวัฒนธรรม.** ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัย
 มหิดล.
- สุชาดา ทวีสิทธิ์. (2547). "เพศภาวะ : การทำทายร่าง การค้นหาตัวตน"
 ใน สุชาดา ทวีสิทธิ์ (บรรณาธิการ). **เพศภาวะ : กระบวนทัศน์
 เพื่อโลกใบใหม่ที่เท่าเทียม.** (หน้า 1 – 20). เชียงใหม่ : ศูนย์
 สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ภายใต้การ
 สนับสนุนของมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์.
- สุไลพร ชลวิไล. (2550). **เพศไม่หนึ่ง ตัวตน เพศภาวะ เพศวิถี ในมิติ
 สุขภาพ.** กรุงเทพฯ: โครงการจัดตั้งสำนักงานศึกษานโยบาย
 สาธารณสุข สวัสดิการและสังคม. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2545). **การต่อสู้เพื่อความเป็นคนชายขอบในสังคม
 ไทย. เอกสารประกอบวิชาการเพื่อเป็นเกียรติแด่
 อ.ฉลาดชาย รนิตานนท์ ในวาระอายุครบ 60 ปี.** ใน
 กนกศักดิ์ แก้วเทพ (บรรณาธิการ). **ศูนย์สตรีศึกษามหาวิทยาลัย
 เชียงใหม่.**
- Benjamin, H. (1966). **The transsexual Phenomenon.** New York :
 Julian Press.

Bolin, Anne. (1996). Vandalized Vanity: Feminine Physiques Betrayed and Portrayed. In **tattoo, Torture, Mutilation and Adomment: the Danaturalization of the Body in Culture and Text**. Albang: SUNY Press.

Bullough, Vernl. (1997). **Homosexuality: A History**. New York: NAL.

During, S. (1999). **Space Power and Knowledge. The Cultural Studies Reader**. New York : Routledge.

Feinberg, L. (2006). Transgender Liberation: A Movement Whose Time Has Come. **The Transgender Studies Reader**. Susan Stryker and Stephen Whittle. (ed). USA: Routledge Taylor and Francis Group.

Peter Nardi. (2000). **Gay Masculinities**. SAGE Publication, London.

Richardson, D. (2000). **Rethinking Sexuality**. London: SAGE Publications.

Sedgwick, E.K. (2006). Axiomatic. **The Cultural Studies Reader**. 6th ed. Simon During (ed). USA: Routledge.

Tim Edwards. (2005). **“Queering the Pitch? Gay Masculinities”** in Michael S. Kimmel, Jeff Hearn and R. W. Connell (eds.) *Handbook of Studies on Men & Masculinities*. SAGE Publication, London.

Winter,&Udomsak. (2002). Gender Stereotype and self among Transgenders: Uderlying Element. *The international of Journal of Transgenderism* 6;4.